

Atf Bilgisi/Citation

Şenel, Atakan. "Mozambik'te Doğal Gaz Keşfi ve Terörizmin Ortaya Çıkışı: Bir Etkileşim Analizi". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.1 s.1 (2023): 41-52.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

MOZAMBİK'TE DOĞAL GAZ KEŞFİ VE TERÖRİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI: BİR ETKİLEŞİM ANALİZİ

Atakan ŞENEL¹

Öz

Bu çalışma, Mozambik'te 2010 yılında Rovuma havzasında dünyanın en büyük doğal gaz rezervlerinden birinin keşfedilmesi ile 2014 yılında ortaya çıkan selefi/tekfiri terörizm arasında bir etkileşim bulunup bulunmadığını tartışmaktadır. Çalışma çerçevesinde, Mozambik'te genel enerji görünümü ve doğal gaz keşfinin ülkenin enerji ve ekonomi sektörüne etkileri, 2014 yılından itibaren ortaya çıkan selefi/tekfiri terör, ortaya çıkan gelişmelerden etkilenen sektörler ve bu iki gelişmenin uluslararası aktörlere nasıl bir hareket alanı sağladığı incelenmiştir. Sonuç olarak bulgular iki fenomen arasında bir bağlantı olduğunu ancak ilişkinin tam doğasının karmaşık bir yapıda bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mozambik, Doğal Gaz, Rovuma, Terörizm, Enerji.

THE DISCOVERY OF NATURAL GAS AND THE EMERGENCE OF TERRORISM IN MOZAMBIQUE: AN INTERACTION ANALYSIS

Abstract

This study discusses whether there is an interaction between the discovery of one of the world's largest natural gas reserves in the Rovuma Basin in Mozambique in 2010 and the emergence of Salafi/Takfiri terrorism in 2014. Within the framework of the study, the general energy outlook in Mozambique and the impacts of the natural gas discovery on the country's energy and economic sectors, the Salafi/Takfiri terrorism that emerged since 2014, the sectors affected by these developments, and how these two phenomena provided an operational field to international actors are examined. In conclusion, the findings indicate that there is a connection between the two phenomena, but the nature of the relationship is complex.

Keywords: Mozambique, Natural Gas, Rovuma, Terrorism, Energy.

¹ Doktora Öğrencisi
Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
atakansenel@gmail.com
ORCID: 0009-0006-4531-5294

Giriş

1975 yılında bağımsızlığını kazanmış, geniş doğal kaynaklara sahip, ancak karışık bir tarihle bugüne gelen bir Güneydoğu Afrika ülkesi olan Mozambik, Portekiz'in sömürge yönetimine son vermesinin ardından uzun süren ve yıkıcı bir iç savaş yaşamıştır. İç savaşın 1992'de sona ermesinden bu yana, Mozambik önemli bir ekonomik büyüme ve politik istikrar dönemi yaşamıştır, bununla birlikte hâlâ ciddi sosyoekonomik zorluklarla karşı karşıyadır.

Son yıllarda Mozambik, ülkenin kuzeyinde büyük doğal gaz rezervleri keşfetmiştir. Ülkenin ekonomik görünümünü önemli ölçüde değiştirme potansiyeline sahip olan bu rezervler aynı zamanda halihazırda mevcut olan toplumsal ve politik gerilimleri tırmandırmıştır. Özellikle bulunan doğal gaz rezervlerinin ortasında yer alan Cabo Delgado eyaletinde artan terör olayları ülkenin en önemli güvenlik sorunu haline gelmiştir.

Bu makalenin amacı, Mozambik'teki yeni enerji kaynaklarının bulunması ile terör faaliyetlerindeki artış arasında bir etkileşim olup olmadığını araştırarak akademik literatüründe görülen boşluğun doldurulmasıdır. Bu çerçevede, öncelikle Mozambik'in enerji profili ve tarihsel arka planı, özellikle de büyük doğal gaz rezervlerinin keşfi ele alınacak, ardından, Mozambik'teki terör faaliyetleri, özellikle Cabo Delgado'da aktif olan Al-Sunna terör örgütü hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapılacaktır. En sonunda, enerji keşifleri ve terörizm arasındaki potansiyel etkileşim üzerine bir analiz gerçekleştirilecektir.

1. Mozambik'in Enerji Profiline Genel Bir Bakış

Geniş ve çeşitli enerji kaynaklarına sahip bir ülke olan Mozambik'in enerji profilini anlamak için ülkedeki enerji kaynaklarının ve bu kaynakların ülke üzerindeki etkisini incelemekte fayda mütalaa edilmektedir. Mozambik'in enerji geçmişi, özellikle hidroelektrik enerji ve kömür üzerine yoğunlaşmıştır. Ülke, Cahora Bassa Hidroelektrik Santrali'nin 1974'te tamamlanmasıyla birlikte önemli bir hidroelektrik enerji üreticisi haline gelmiştir (Isaacman & Morton, 2012). Bu santral, hâlâ Mozambik'in enerji üretimindeki en önemli bileşenlerden biri olarak konumunu korumaktadır (WorldBank, 2018).

Mozambik, Tete bölgesindeki Moatize kömür havzası dahil olmak üzere önemli kömür rezervlerine sahiptir. Bu rezervler, Mozambik'in enerji profilinde önemli bir rol oynamaktadır. 1980'li yılların başında Tete eyaletinde keşfedilen Moatize kömür havzası ülke genelindeki enerji talebinin büyük bir kısmını karşılamaktadır (World Bank, 2015). Mozambik ayrıca, özellikle güneş ve rüzgar enerjisi olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına da sahiptir.

Ülkenin güneş enerjisi potansiyeli yüksek olup rüzgar enerjisi için de bazı bölgeler potansiyel taşımaktadır (IRENA, 2012).

Dünya doğal gaz rezervleri ve Mozambik açısından çok önemli bir gelişme 2000 sonrasında yaşanmış, 2010 yılında Mozambik'in Rovuma havzasında dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz rezervlerinden birine ev sahipliği yaptığı keşfedilmiştir (Frühauf, 2014). 15 Mayıs 2012 tarihinde Ulusal Petrol Enstitüsü (Instituto Nacional de Petróleo-INP), ülkenin başkenti Maputo'da, Mozambik'in kuzeyindeki Cabo Delgado vilayeti sınırındaki Rovuma havzasında büyük doğal gaz yataklarının keşfedildiğini duyurmuştur. Keşif, merkezi Teksas'ta bulunan bir Amerikan petrol şirketi olan Anadarko Petroleum Corporation tarafından yapılmıştır (INP, 2012, s.1'den aktaran Alfiado, 2023, s.37).

Bu bölgedeki çalışmalar, 1980'li yıllarda başlamıştır. Araştırmalar sonucunda 2010 yılında bu havzadaki ilk büyük keşif açıklanmış ve bunu diğer önemli doğal gaz keşifleri izlemiştir. Rovuma havzasındaki gaz keşfi ile birlikte bu bölgede 3 büyük proje gündeme gelmiştir: Total E&P Mozambique Area 1 Limited tarafından yürütülecek Golfinho/Atum Projesi, Eni tarafından hayata geçirilecek Coral Sul FLNG Projesi ve Mozambik Rovuma LNG (MRV) tarafından yürütülecek Rovuma LNG Projesi (INP, 2014'den aktaran Alfiado, 2023, s.37).

Bunlara ek olarak Anadarko ve Eni şirketleri, 2013 yılında sıvılaştırılmış doğal gaz tesisleri inşası için 50 milyar dolar yatırım yapacaklarını ilan etmiştir (Weeden, 2013). Buna göre sıvılaştırılmış doğal gaz üretimi için tesislerin inşasına 2014 yılında başlanması, üretim ve ihracatın ise 2018 yılında yapılması planlanmış, Başlangıçta 20 milyon ton/yıl olan kapasitenin daha sonra 50 milyon ton/yıla çıkarılması ve ana hedefin Asya pazarı olması ön görülmüştür. Bu planlamalar çerçevesinde Mozambik'in bu projelerle, -birkaç yıl içinde- Katar ve Avustralya'nın ardından dünyanın en büyük üçüncü doğal gaz üreticisi konumuna gelebileceği yönünde değerlendirmeler söz konusu olmuştur (Sousa, 2013'den aktaran Alfiado, 2023, s.37). Bir başka ifadeyle söz konusu havza ve rezervin büyüklüğü ülke ekonomisini köklü bir şekilde değiştirme potansiyeli taşıdığı yönünde değerlendirmeler vardır (Cuvilas, Jirjis ve Lucas, 2010). Bu doğal gaz rezervlerinin keşfi, Mozambik'in enerji ve ekonomi politikalarında büyük bir değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. Mozambik hükümeti, havzaya yönelik gerçekleştirilecek projeler için ülkeye yabancı yatırımcıları çekmek ve bu rezervlerin ekonomiye fayda sağlamasını sağlamak maksadıyla bazı politika değişikliklerine gitmiştir (Frühauf, 2014).

2. Mozambik'e Terörün Geri Dönüşü

Bu bölüme başlarken terörün kaynağına ilişkin tezlere yer vermekte fayda görülmektedir. Bunlardan biri dış destek tezidir. Bu, devlet düzeyindeki analizleri içerir. Bu analizlerde, devletlerin doğrudan ya da dolaylı olarak terörizmi desteklediği ya da devlet destekli terörizm teorileri ele alınır. Ayrıca diasporalar, mülteciler, diğer terör örgütleri ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerin sağladığı yardımlar da dış destek olarak kabul edilir. Bu bağlamda dış destek, isyanın siyasi sınırlarının ötesinden gelen her türlü yardımı kapsayan geniş bir terim olarak tanımlanır. Dış destek hakkında çeşitli vakalar üzerinden yapılan geniş çaplı bir literatür bulunmaktadır. Örneğin, Jeffrey Record'un on farklı vakayı inceleyerek dış desteğin isyancı örgütler için normal olduğunu ve bu desteğin güç dengesini değiştirebileceğini belirtmesi bunlardan biridir. Ancak, dış destek isyancı örgütler için mutlak bir zaferi garanti etmez. Bard E. O'Neill ise halk desteğinden yoksun isyancı hareketlerin dış desteğe daha fazla ihtiyaç duyduğunu, kendilerinden güçlü devletlere karşı çıkan örgütlerin siyasi ve askeri kapasitelerini artırmak için dış desteğe başvurduğunu vurgular. İletişim, bilişim ve ulaşım olanaklarının genişlemesi de dış destek alma sürecini kolaylaştırır. İsyancı örgütler, gelişen teknolojiler sayesinde dış destek elde etme konusunda daha avantajlı hale gelmiş ve bu imkanlar üzerinden yaptıkları propaganda ile daha geniş kitlelere ulaşma şansı bulmuşlardır (Taslı, 2023, s.32).

Öte yandan bir devletin veya diğer olası destekçi aktörlerin yardımıyla tam teşekküllü bir terör örgütü oluşturmanın oldukça zor, hatta neredeyse imkansız olduğu düşünülmektedir. Başka bir deyişle, zaten var olan bir örgütün faaliyetlerini daha etkin bir şekilde devam ettirmesi için dış destek arayışı ve talebi daha mantıklı bir analiz sunar. Bu nedenle, dış desteği terörün asıl kaynağı olarak görmek yerine, onun gelişimine katkı sağlayan bir faktör olarak ele almak daha doğru olur (Taslı, 2023, s.33). Dolayısıyla örgütsel düzlemde terörün kaynağını araştırmak da Mozambik vakasını anlamak bakımından faydalı olacaktır.

Bu bağlamda Crenshaw'ın yaklaşımları açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Crenshaw, terörizmi otomatik bir tepki ya da tamamen hesaplanmış bir strateji olarak değil, bilinçli bir seçim ve iradi bir siyasi eylem olarak tanımlar. Ona göre terörizm, hükümete karşı çıkmak için bir örgütün alması gereken bilinçli bir siyasi kararın sonucudur. Crenshaw, terörizmin nedenlerini çeşitli durumsal ve pratik koşulların birleşmesi olarak görür. Bu koşulları iki ana kategoriye ayırır: kök nedenler (uzun vadeli ve yapısal) ve tetikleyici faktörler (kısa vadeli). Ancak, bu durumsal koşulların her zaman terörizme yol açmadığını belirtir. Crenshaw, kök nedenleri daha detaylı sınıflandırır; birincisi terörizme yol açan fırsatları sunan koşullar, ikincisi

ise terörist faaliyetlere ilham veren ve onları motive eden durumlardır. Crenshaw, terörizmin kitlesel pasiflik ve elitlerin memnuniyetsizliğinin kesiştiği bir noktada ortaya çıktığını vurgular, özellikle elitlerin memnuniyetsizliğine dikkat çeker. Crenshaw'a göre, terör örgütlerinin doğuşu ve gelişimi, kitlelerden farklı motivasyonlara sahip öncü bireylerin uygun ortamı algılaması ve gerekli kaynaklara ulaşmasıyla mümkün olur. Elitlerin veya öncü kişilerin terörizme başvurmasının nedenleri ideolojik olabilir ya da başka seçeneklerin olmadığı iddiasına dayanabilir (Crenshaw, 1981, ss.379-399'dan aktaran Taslı, 2023, ss.29-30).

Tarihinde yıkıcı bir iç savaş bulunan Mozambik, özellikle 2014 yılından itibaren ülkenin güvenliğini derinden sarsan ciddi terör saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Global Terrorism Database'e göre Mozambik'te 1995-2010 yılları arasında yaşanan toplam terör saldırısı 3 iken bu sayı 2014 yılında 20'ye, 2017 yılında 80'e, 2019 yılında ise 220'ye çıkmıştır. Saldırıların 352'si (%37.9) silahlı saldırıyken, 239'u (%25.7) altyapı tesislerine sabotaj şeklinde gerçekleştirilmiştir. Saldırı tipleri arasında üçüncü sırayı 149 kez (%16) ile rehine alma/kaçırma takip etmektedir. Gerçekleştirilen saldırıların %70'inden fazlası ülkenin kuzey eyaletlerinde gerçekleşirken saldırıların tamamına yakın selefi/tefiri örgüt Ehli Sünnet vel Cemaat (İngilizce kaynaklarda Ahlu Sunna Wa-Jama/ASWJ olarak geçmektedir) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Mozambik'te terör saldırılarının açık bir şekilde artışı ve ülkenin kuzey eyaletlerinde ayaklanmaya evrimleşen terör saldırıları Ekim 2017'de ülkenin liman kenti Mocimboa da Praia'da şeriatın (yani dine dayalı olduğu iddia edilen toplumsal/siyasal bir düzenin) getirilmesini talep eden bazı şahısların polis karakoluna saldırmasıyla başlamıştır. O dönemde (Somali'deki örgütle aynı adı taşıyan ancak bir iltisakı bulunmayan) Eş Şebap adını taşıyan bu örgüt, daha sonra kendilerine "Ehli Sünnet vel Cemaat" demeye başlamıştır. Mocimboa da Praia'daki bu isyancılar genel olarak kıyafet, alkol gibi somut imgeler üzerinden ülkenin düzenine ilişkin talepler yöneltmekteydi. Bu faaliyetlerin tarihsel kökeni ise 2015'te Pangane kasabasında alkol yasağı getirmeye çalışan bir şahsın çıkardığı çatışmada bir polisin ölmesinde bulunmaktadır. Bu hususlar, terörün kaynak bulduğu kök nedenler olarak da görülebilir.

Cabo Delgado bölgesi, terörist faaliyetler bakımından öne çıkmaktadır. Bunun nedeni bir yandan hükümetin saldırıları yeterince anlamlandıramaması iken, diğer tarafta da bu bölgeye yönelik olumsuz uygulamalar olarak ifade edilebilir.

Çoğunluğu Katolik olan bir ülkenin %50'sinden fazla nüfusu Müslüman olan Cabo Delgado eyaletinde bulunan Mozambik İslam Konseyi temsilcileri, Ekim 2017'de Mocimboa'da güvenlik güçlerine yönelik ilk saldırılarla kendini gösteren bu artan radikalleşme ve terör konusunda yetkilileri uyardıklarını söylemesine rağmen hükümet bu saldırıların

potansiyelini hafife almıştır (Lister, 2020). 2018 ve 2019 boyunca Eş Şebab'ın terör faaliyetleri sık ve daha çok zayıf içerir hale gelmiş, Eylül 2018'de Piqueue köyünde 12 kişi öldürülmüş, 55 ev yakılmıştır. Bunun yanı sıra 2020 yılında saldırılarının zirvesine gelen ASWJ'ye DEAŞ Orta Afrika yapılanması da katılmış, ülkede selefi/tekfiri terörizm açısından büyük ölçekli saldırılar ciddi bir ivme kazanmıştır (UNSC, 2020). Kaldı ki örgüt 2019'un son aylarından itibaren kendisini DEAŞ-Mozambik Yapılanması (IS-Mozambique) adıyla anmaya başlamıştır (DNI, 2023).

Olumsuz uygulamalara bakıldığında, örneğin Emily Estelle ve Jessica Trisko Darden'a göre (2021, s.7) Cabo Delgado, Mozambik Hükümeti tarafından marjinalleştirilmişti. Bunu da elektrik kullanım oranı, internete erişim, kadınların eğitim imkanları gibi parametrelere bağlamaktadır. Yazarlara göre Cabo Delgado'da elektriğe erişimin bölgedeki ailelerin %12,5'i ile sınırlıdır. İnternete erişimin de benzeri şekilde düşük orandadır. Kadınlar için eğitime ulaşması %17,5 şeklindedir ki bu oran başkentte %80'nin üzerindedir. Bu ve benzeri gerilimler, bölge halkı nezdinde kendilerinin sevilmediği ve unutulduğu gibi bir algıya neden olmuştur (Makonye, 2020:63). Bu algılar, teröre kaynaklık etmesi bakımından kısa vadeli tetikleyici nedenler olarak ifade edilebilir.

Bu algı zemini, etnik ve dini gerilimler, Tanzanya'daki tekfiri-selefi grupların bölgeye etkileri, bölgedeki Vehhabilik faaliyetleri ile birleştiğinde sonuç terörist faaliyetler olarak somutlaşmıştır (Estelle ve Darden, 2021). Sınır ötesinden gelen etkiler ise Mozambik'teki terörizmin dış destek boyutuna işaret etmektedir.

Terör faaliyetleri, 2019 ve 2020'de coğrafi olarak da yayılmış, uzak kuzeydoğu kıyı bölgeleriyle sınırlı kalan önceki saldırıların aksine çatışmalar kademeli olarak güneye, bünyesinde önemli bir liman bulunan Pemba kentine taşınmıştır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Cabo Delgado eyaletinin 16 ilçesinden 9'unun terörden etkilendiğini ifade etmiştir (Schlein, 2020). Bunun yanı sıra Ağustos 2020 yılında DEAŞ Orta Afrika Yapılanması, Mocimboa da Praia'yı tamamen ele geçirmiş, Mozambik ordusu limanı geri almak için geniş çaplı bir operasyon başlatmıştır. Söz konusu saldırı ise Total şirketinin 20 milyar Doları bulan Afrika'daki en büyük yatırımını açıklaması sonrasında gerçekleşmiştir (Yeni Şafak, 2020). Bölgeye terörle mücadele amacıyla Rus Wagner ve Güney Afrikalı Dyck askeri şirketleri girmiş, Dyck Yönetim Kurulu Başkanı Lionel Dyck Palma kentindeki saldırılara ilişkin; kentin sokaklarının cesetlerle dolu olduğunu, helikopterlerle yüzden fazla kişiyi ancak kurtarabildiklerini, saldırının çok iyi planlanmış ve koordineli bir şekilde gerçekleştirildiğini ifade etmiştir (Aktaş, 2021). Yaşanan çatışmalar neticesinde Total şirketi

yatırımını askıya alma kararı almış, devamında Avrupa Birliği (AB) Cabo Delgado'da terörle mücadele amacıyla özel bir askeri misyon oluşturmaya karar vermiştir (Çınar, 2021). Bunun akabinde Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) 15 Temmuz 2021 tarihinde gerçekleştirilen Devlet Başkanları Zirvesi'nde Mozambik'e özel görev gücü göndermeye karar vermiş, Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Mozambik Misyonu (SAMIM) kurularak Cabo Delgado'da terörle mücadele etmek maksadıyla gönderilmiştir (SADC, 2021). SAMIM kapsamında Angola, Botswana, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Lesotho, Malavi, Güney Afrika, Tanzania ve Zambiya'dan yüzlerce asker Mozambik'te görev yapmaya başlamış olup 2020'de 507 olan can kaybı 2021 yılında 93'e gerilemiştir (Kavak, 2022).

Bu süreçte Fransız Total, ABD'li Exxon Mobil, Güney Afrikalı Sasol ve İtalyan Eni firmalarının projelerini devam ettirmiştir. Mozambik Devlet Başkanı Filipe Nyusi Kasım 2022 ayında bir açıklama yaparak Avrupa'ya sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatının resmi olarak başladığını ifade etmiştir (Bloomberg HT, 2022). Bunun yanı sıra terör saldırılarının belirli bir seviyede kontrol altına alınması neticesinde British Petroleum (BP); Ekim 2022 ayında Mozambik hükümeti ile senelik 3.4 milyar tonluk LNG anlaşması imzaladığı duyurmuştur (BP, 2022)

3. Mozambik'te Terörün Etkileri

Bu etkiler en genel olarak Mozambik'in enerji sektörünün ve genel ekonomisinin gelişimini engellemiştir. Örneğin Total Energies ve diğer enerji şirketleri, güvenlik koşulları nedeniyle Rovuma havzasındaki projelerini askıya almış veya ertelemiştir (Pitman & Scheck, 2022).

Mozambik'te ortaya çıkan terör faaliyetlerinin birçok alana etkisi olmuştur. Ülkenin büyük bir enerji ve mali getiri kaynağına kavuşması ülke içerisinde umut yaratsa da terör saldırıları uzun bir iç savaş hafızası olan toplumun yeniden korkuya kapılmasına neden olmuştur. Terör saldırıları sonrasında ülkeye birçok yabancı askeri misyon girmiş, farklı küresel ve bölgesel aktörler bu çatışmalara dahil olmuş, kimi sektörler bu çatışmalar sonrasında bölgede daha aktif hale gelmiştir.

Bu çerçevede, Avrupa Birliği, 2021'de Mozambik'in Cabo Delgado bölgesindeki terörizmle mücadele çabalarını desteklemek için 100 milyon Euro tahsis etmiştir. Bu fonların, silahlı kuvvetlerin eğitimi, tıbbi hizmetlerin iyileştirilmesi ve yerinden edilen kişilere yardım sağlama gibi çeşitli alanlarda kullanılması istenmiştir (EU, 2021). Bunun yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, 2021'de Mozambik'in terörizmle mücadele çabalarına destek sağlamak için

bir askeri eğitim programı başlattığını duyurmuştur. Bu program dahilinde, ABD Özel Operasyonlar Afrika Karargahı (SOCAFRICA) tarafından Mozambikli askerlere terörizmle mücadele, tıbbi yardım ve insancıl hukuk gibi konularda eğitim sağlanacağı belirtilmiştir (US Embassy in Mozambique, 2021). Diğer taraftan ülkenin sömürge tarihinde önemli bir yeri olan Portekiz, Mozambik'in Cabo Delgado'daki terörizmle mücadele çabalarını desteklemek için askeri eğitim ve danışmanlık sağladığını, ayrıca Palma bölgesine asker gönderdiğini açıklamıştır (France 24, 2021).

Mozambik'te 2010 yılından itibaren yaşanan gelişmeler, yalnızca enerji sektörünün dikkatini bölgeye çekmekle kalmamış, yaşanan olaylar diğer bir çok sektörü de etkilemiştir. Bu çerçevede, silah ve güvenlik sektörü bu gelişmelerden büyük ölçüde fayda sağlamıştır. SIPRI Silah Transferleri Veritabanına göre 2016 ile 2020 yılları arasında Mozambik'e iki büyük konvansiyonel silah teslimatı yapılmış olup bunlar; Rusya'dan bir Mi-171 nakliye helikopteri ve Hindistan'dan iki Fast Interceptor devriye botu olmuştur. 2001 ile 2016 arasında Mozambik birkaç büyük silah ithal etmiş, transferler arasında Brezilya ve Slovakya'dan tedarik edilen eğitim uçağı, Almanya, Portekiz ve Romanya'dan hafif uçak ve Ukrayna'dan iki nakliye uçağı yer almıştır (SIPRI, 2023). Mozambik ayrıca Çin, Güney Afrika ve Birleşik Krallık'tan zırhlı personel taşıyıcıları ve İspanya'dan bir devriye botu satın almıştır. 2013 Silah Ticareti Anlaşmasına taraf olmasına rağmen, Mozambik henüz büyük silahlar ve SALW ithalatına ilişkin rapor sunmamıştır. Bu durum, Mozambik'in kamuoyu tarafından onaylanmayan küçük ve hafif silah ithalatı yapmış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır (Smith, 2021)

Sonuç

Rovuma havzasının keşfi ve Al-Sunna'nın yükselişi arasında zamanlamaya dayalı bir bağlantı bulunduğu söylenebilecektir. Rovuma havzasında doğal gaz rezervi bulunması 2010, bu rezervin işletilebilir bir hale getirilmesi ise 2017 yılını bulmuştur. Diğer taraftan Mozambik'te 2014 yılı itibariyle terör saldırıları başlatmıştır. Elbette, bu durum zamanın ruhu ile uyumlu küresel güvenlik ekosisteminin önde gelen sorunlarından biri kabul edilen DEAŞ'ın etkisi ile bağdaştırılabilir. Zira ASWJ'nin DEAŞ ile benzerliği yalnızca ideoloji ve tarihselliği ile değil, sonradan aynı adla anılması bir yana örgütlerin teşkilatlanması ve yaptıkları ideolojik doktrinasyon ile kullandığı kavramlar da selefi/tefiri yapıların genel çerçevesi dışında aynı görünmektedir.

Bunun yanı sıra Mozambik'te ortaya çıkan terörizm ve radikalleşmenin tamamen temelsiz olduğu da söylenemeyecektir. Zira çatışmaların yoğun olarak yaşandığı Cabo Delgado eyaleti ülkenin kalan kısmından farklı olarak %50'si Müslüman olan bir idari birimdir. Bu

durum dini ayrışmaların, radikalleşme ile sonuçlanması çerçevesinde aslında bir risk alanı teşkil etmektedir. Diğer taraftan, enerji projelerinin getirilerinin genellikle yerel topluluklara fayda sağlamadığı ve geniş çaplı ekonomik eşitsizlikleri artırdığı belirlenmiştir. Bu eşitsizlikler ve adaletsizlik algıları, özellikle marjinalleşmiş ve yoksul topluluklar arasında huzursuzluğu körükleyebileceği gibi radikalleşmeye ve terörizmin artmasına sebebiyet verebilecektir.

Bu çalışma, Mozambik'te son yıllarda gerçekleşen doğal gaz keşifleri ile terör faaliyetlerindeki artış arasında bir etkileşim olup olmadığını incelemiştir. Bulgular, bu iki fenomen arasında bir tür bağlantı olduğunu gösterse de, bu ilişkinin tam doğasının karmaşık olduğunu göstermektedir.

EXTENDED SUMMARY

Independent in 1975, Mozambique, a Southeast African country with vast natural resources but a complicated history, experienced a protracted and devastating civil war following the end of Portuguese colonial rule. Since the end of the civil war in 1992, Mozambique has experienced a period of significant economic growth and political stability, but still faces serious socio-economic challenges.

In recent years, Mozambique has discovered large reserves of natural gas in the north of the country. These reserves, which have the potential to significantly change the country's economic outlook, have also exacerbated already existing social and political tensions. Especially in Cabo Delgado province, which is located in the centre of the natural gas reserves, increasing terrorist incidents have become the most important security problem of the country.

The aim of this paper is to fill the gap in the academic literature by investigating whether there is an interaction between the discovery of new energy resources in Mozambique and the increase in terrorist activities. In this framework, firstly, Mozambique's energy profile and historical background, especially the discovery of large natural gas reserves, will be discussed, followed by a detailed assessment of terrorist activities in Mozambique, especially the Al-Sunna terrorist organisation active in Cabo Delgado. Finally, an analysis of the potential interaction between energy exploration and terrorism is provided.

It can be argued that there is a timing-based connection between the discovery of the Rovuma basin and the rise of Al-Sunna. The discovery of natural gas reserves in the Rovuma basin took until 2010, and it took until 2017 to make these reserves operable. On the other hand, terrorist attacks started in Mozambique in 2014. Of course, this situation can be linked to the impact of DAESH, which is considered one of the leading problems in the global security ecosystem in line with the spirit of the time. The similarity between ASWJ and DAESH is not only in terms of ideology and history, but also in terms of the organisation of the organisations, their ideological doctrine and the concepts they use, apart from the general framework of salafist/takfiri structures.

In addition, it cannot be said that the terrorism and radicalisation emerging in Mozambique is completely groundless. Cabo Delgado province, where the conflicts are intense, is an administrative unit where 50% of the population is Muslim, unlike the rest of the country. This situation actually constitutes a risk area in terms of religious divisions resulting in radicalisation. On the other hand, it has been identified that the benefits of energy projects often do not benefit local communities and exacerbate widespread economic inequalities. These inequalities and perceptions of injustice can fuel unrest, especially among marginalised and poor communities, and can lead to radicalisation and increased terrorism.

This study examined whether there is an interaction between the recent natural gas discoveries in Mozambique and the increase in terrorist activities. While the findings suggest that there is some kind of link between these two phenomena, the exact nature of this relationship is complex.

KAYNAKÇA

- Alfiado, E. R. (2023). Terrorism in Mozambique: Analysis of the Factors that Challenged The Mozambican Government on Resolution of the Problem. *Africana*, c. 3, s.2, 30-54. <https://doi.org/10.58851/africana.1317159>
- Aktaş, T. (2021, 03 30). *Mozambik'te terör örgütü Ensar'ul Sunna'nın saldırdığı kentte sivilleri kurtarma operasyonu sürüyor*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mozambikte-terror-orgutu-ensarul-sunnanin-saldiridigi-kentte-sivilleri-kurtarma-operasyonu-suruyor/2192133> adresinden alındı
- Bloomberg HT. (2022, 11 13). <https://www.bloomberght.com/mozambik-avrupa-ya-Ing-ihracatina-basladi-2319131>. Bloomberg HT: <https://www.bloomberght.com/mozambik-avrupa-ya-Ing-ihracatina-basladi-2319131> adresinden alındı
- BP. (2022, 10 14). *Press Release - bp begins shipping liquefied natural gas from Mozambique's first LNG project*. BP: <https://www.bp.com/en/global/corporate/news-and-insights/press-releases/bp-begins-shipping-liquefied-natural-gas-from-mozambique-first-Ing-project.html> adresinden alındı
- Cuvilas, C., Jirjis, R., & Lucas, C. (2010). *Energy situation in Mozambique: A review*. 2139-2146 : Renewable and Sustainable Energy Reviews.
- Çınar, H. Y. (2021, 07 23). *AB'den Mozambik'te enerjik askeri misyon!* . Enerji Günlüğü: <https://www.enerjigunlugu.net/abden-mozambikte-enerjik-askeri-misyon-31965yy.htm> adresinden alındı
- DNI. (2023, 05 30). *ISIS-Mozambique*. Counter Terrorism Guide: https://www.dni.gov/nctc/ftos/isis_mozambique_fto.html adresinden alındı
- EU. (2021, 04 08). *The European Union and Mozambique*. EEAS: https://www.eeas.europa.eu/mozambique/european-union-and-mozambique_en?s=111 adresinden alındı
- France 24. (2021, 03 30). *Portugal to send troops to Mozambique after brazen Palma attack by Islamic insurgents*. France 24: <https://www.france24.com/en/africa/20210330-portugal-to-send-troops-to-mozambique-after-brazen-palma-attack-by-islamic-insurgents> adresinden alındı
- Frühauf, A. (2014). *Mozambique's LNG revolution: A political risk outlook for the Rovuma LNG ventures*. Oxford: The Oxford Institute For Energy Studies.
- IRENA. (2012). *Mozambique: Renewable Readiness Assessment 2012*. Abu Dabi: IRENA.
- Isaacman, A. F., & Morton, D. (2012). Harnessing the Zambezi: How Mozambique's Planned Mphanda Nkuwa Dam Perpetuates the Colonial Past. *The International Journal of African Historical Studies*, 157-190.
- Kavak, G. (2022, 03 02). *Terör saldırılarındaki ölüm oranları en çok Mozambik'te düştü*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/terror-saldirilarindaki-olum-oranlari-en-cok-mozambikte-dustu/2520911> adresinden alındı

- Lister, T. (2020, Ekim). Jihadi Insurgency in Mozambique Grows in Sophistication and Reach. *CTC Sentinel*, s. 35-46.
- SADC. (2021, 10 10). *SAMIM in Brief*. SADC: <https://www.sadc.int/news-events/news/sadc-mission-mozambique-samim-brief/> adresinden alındı
- Schlein, L. (2020, 02 07). *Thousands Flee Brutal Attacks by Armed Groups in Northern Mozambique*. Voice Of America: https://www.voanews.com/a/africa_thousands-flee-brutal-attacks-armed-groups-northern-mozambique/6183877.html adresinden alındı
- SIPRI. (2023, 05 30). *SIPRI Arms Transfer Database*. SIPRI: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers> adresinden alındı
- Smith, J. (2021, 06 29). *Arms transfers, military spending and insurgencies: What we do (and do not) know about Mozambique*. SIPRI: <https://www.sipri.org/commentary/blog/2021/arms-transfers-military-spending-and-insurgencies-what-we-do-and-do-not-know-about-mozambique> adresinden alındı
- Taşlı, İlcut Taha. (2023). Tarih, Terör, İdeoloji: PKK'nın Tarihi Araçsallaştırması. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- UNSC. (2020). *“Twenty-sixth report of the Analytical Support and Sanctions Monitoring Team submitted pursuant to resolution 2368 (2017) concerning ISIL (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals and entities*.
- US Embassy in Mozambique. (2021, 03 15). *U.S. Government Provides Military Training to Mozambican Marines*. US Embassy in Mozambique: <https://mz.usembassy.gov/u-s-government-provides-military-training-to-mozambican-marines/> adresinden alındı
- Weeden, Scott. (2013). *Mozambique Project Targets 50 Million Metric Tons Of LNG*. Hart Energy: <https://www.hartenergy.com/exclusives/mozambique-project-targets-50-million-metric-tons-lng-19205> adresinden alındı
- World Bank. (2015). *Republic of Mozambique Mozambique Energy Sector Policy Note*. Washington DC: World Bank.
- WorldBank. (2018). *Strengthening Mozambique's Power Grid*. Washington DC: WB.
- Yeni Şafak. (2020, 08 15). *Mozambik'te Fransız oyunu: Total yatırım yaptı ülke karıştı*. Yeni Şafak: <https://www.yenisafak.com/dunya/mozambikte-fransiz-oyunu-total-yatirim-yapti-ulke-karisti-3553151> adresinden alındı